

Perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa hallituksen esityksestä laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 129/2025 vp). Esitän lausuntonani kunnioittaen seuraavaa.

Perustuslakivaliokunta omaksui lausunnossaan 26/2017 vp Sipilän hallituksen ehdottamasta valinnanvapausmallista kannan, jonka mukaan suoran valinnan palvelujen tuottajien alihankkijoilta hankkimissa palveluissa oli myös kyse perustuslain 124 §:ssä tarkoitetusta julkisen hallintotehtävän siirtämisestä muille kuin viranomaisille. Olin tuolloin valiokunnalle antamassani lausunnossa ollut toista mieltä ja katsonut, että alihankkijoilta hankituissa ostopalveluissa ei ollut kyse julkisista hallintotehtävistä vaan julkisten hallintotehtävien toteuttamista tarkoittavista palveluista. Niihin ei sisälly sellaista hallinnollista päätöksentekoa, joka edellyttäisi perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuja oikeusturvatakeita.

Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä viitataan perustuslakivaliokunnan nykyistä sote-mallia koskevaan lausuntoon 17/2021 vp. Valiokunta kiinnitti huomiota ehdotetun sote-ratkaisun ja valinnanvapausmallin välisiin eroihin: ”valinnanvapausmallin myötä yksityisille palvelujen tuottajille olisi siirretty merkittävä osa sosiaali- ja terveydenhuollon perustason palveluihin sisältyvästä julkisten hallintotehtävien piiristä”, kun sen sijaan ”nyt ehdotettava sääntely poikkeaa yksityisten palveluntarjoajien aseman ja tehtävien kannalta hyvin merkittävästi tuolloin ehdotetusta ja täyttää perusratkaisuiltaan hyvin perustuslain 124 §:stä johtuvat vaatimukset”. Valiokunta ei syystä tai toisesta pitänyt tarpeellisena arvioida uudestaan yksityisten palvelun tarjoajien asemaa.

Toteutetussa sote-järjestelmässä yksityisillä palvelun tarjoajilla ei ole lakisääteisiä tehtäviä, joihin esimerkiksi sisältyisi hallinnollista päätöksentekoa. Yksityiset palvelun tarjoajat sopivat hyvinvointialueiden kanssa ostopalvelusopimuksissa palveluista, joita ne tuottavat hyvinvointialueille näiden järjestämisvelvollisuuden täyttämiseksi. Olen yhä sitä mieltä, että ostopalveluissa ei ole kyse julkisista hallintotehtävistä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausunnossaan 26/2017 vp ottanut toisen kannan. Tätä kantaa seurattaessa on johdonmukaista pitää myös ostopalvelun tarjoajan omalle alihankkijalleen siirtämiä palveluita julkisina hallintotehtävinä. Tätä argumentaatiolinjaa seurattaessa pidän alihankinnan ketjuuntumisen varalta nyt ehdotettuja säännöksiä riittävinä.

Hallitus ehdottaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 26 §:ään lisättäväksi uuden perusteen, jolla sosiaali- ja terveysministeriö voi jättää vahvistamatta hyvinvointialueen investointisuunnitelman. Hylkääminen olisi mahdollista myös silloin, kun ”on ilmeistä, että siihen sisältyvä vaikutuksiltaan laajakantoinen tai taloudellisesti merkittävä investointi tai investointia vastaava sopimus taikka tällainen luovutus on ristiriidassa hyvinvointialueesta annetun lain 12 a §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden kanssa”. Tällä lisäyksellä tavoitteille annettaisiin myös oikeudellista merkitystä – ne eivät enää olisi pelkästään ”ei-sitovia strategisia tavoitteita”, toisin kuin hallituksen esityksen perusteluissa väitetään – ja samalla tiukennettaisiin hyvinvointialueiden keskitettyä ohjausta. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausuntokäytännöllään supistanut hyvinvointialueiden itsehallinnon jo niin kapeaksi, että tähän käytäntöön pitäydyttäessä olisi vaikea katsoa ehdotuksen olevan ristiriidassa perustuslain 121.4 §:n kanssa.

Sysmässä 11. marraskuuta 2025

Kaarlo Tuori